

Петро ІВАНИШИН, доктор філологічних наук

ВІЙНА І МІФИ

Як би це двозначно не звучало, але кривава і масштабна війна, розпочата московитами на знищення українства, допомогла багатьом в нашій державі і поза її межами збагнути низку важливих речей. Звичайно, не йдеться про людей із глухо заблокованою яничарською, маргінальною свідомістю, байдуже, чи то промосковського, чи то вестерністського типу. Йдеться про тих, що схильні до толерування вільного, герменевтичного розмірковування про дійсні, а не вигадані основи реальності, про буттєві, а не хибні сенси й вірування. Власне варто згадати кілька зруйнованих війною основних фальшивих переконань, які називають політичними міфами і які не варто сплутувати із міфами-переказами фольклорними чи етнічними (про походження певного племені чи народу, якот полян від Кия, Щека і Хорива), що мають іншу природу. Згадати і тому, що далеко не всі позбулися шкідливих упереджень (це тривалий і для людей із слабо розвиненими національними цінностями болісний процес), і тому, що будь-які стереотипні уявлення є стійкими утвореннями і можуть в будь-який момент відродитися у суспільній свідомості, тим більше під впливом ворожих ІПСО.

Насамперед йдеться про переосмислення групи фальшивих уявлень, що стосуються **близькості чи однаковості українців із московитами**, які системно нав'язувались українству окупаційними державними системами – царською імперією, Советським Союзом, ерефією. Йдеться про начебто «один руський народ» із трьома гілками або «три братські народи» («великороси, малороси, білоруси», де «великороси»-московити начебто є «старшими»), московитів як «добрих і побожних православних братів», про «непереможну московську армію», про москвинів як «народ-переможець», про Україну як «окраїну» Московії, а українську мову як «діалект» московитської, про фіктивність, «фейковість» української нації і держави, про «придуманість» українців поляками чи австрійцями та ін. Героїчна звитяга української армії і народу й активна інформаційна робота українських інтелегентів послабили вплив цих міфів на українську і, частково, світову громадськість. Однак, на жаль, не всіх.

На нашу думку, кілька фундаментальних упереджень все ще потребують глибинного витлумачення й переосмислення. Згадаємо тільки два. Перше стосується украденої кремлівською владою, не без допомоги малоросійських інтелектуалів з числа православного духовенства, однієї із самоназв української Батьківщини – Русі, що розпочалося від Івана

III (називав себе «государем всея Русі») й особливо узаконилося від 1721 р. після переназвання царем Петром I Московії на «Расійську імперію». Де грецька форма назви Русі «Росія» стала офіційною і почала активно нав'язуватися. Гадаю, правильним кроком української держави було б повернути в національне і міжнародне мовлення питоми українські та європейські назви (що відповідають їх історичній самоназві): замість «Росія» – Московія (Московщина), замість «росіяни» – московити (московці, москвини, москалі, мосхи). Тут прикладом для нас міг би бути не тільки фольклорний досвід, а й наш геній Тарас Шевченко, який жодного разу у своїй поезії не вживає слова «Росія» чи «росіяни», тільки «Московщина», «москалі», «кацапи» і под. До речі, більшість українців саме такі назви і почали масово вживати після 24 лютого 2022 р.

Другий політико-історичний стереотип пов'язаний із віднесенням українців, білорусів і москвинів до «східних слов'ян». Передусім за подібністю на основі мовної ознаки. З таким успіхом можна і болгар суди віднести. Однак на час виходу слов'ян (які сформувались передусім у лісостепу правобережної України й існували на цій території безперервно принаймні від II тисячоліття до н.е.) на історичну арену, а це середина I тисячоліття, про існування ніяких московитів і мови бути не може. Цей пізній, але амбітний та агресивний, євразійський (чи азіопський) народ з'являється не швидше XV-XVI ст. і формується передусім на угро-фінському генетичному субстраті, з певними мовно-релігійними впливами переселенців-українців (передусім залісян, володимиро-суздальців), але на соціально-політичній та світоглядній основі монгольських завойовників і тюрків. Тобто з'являється у традиції Золотої Орди, в «монголосфері», як писав Євген Маланюк, схоже до низки татарських (тобто тюркських) народів. На прабатьківщині слов'ян – Україні – споконвік жили різні українські племена й народності (древляни, хорвати, волиняни, дуліби, бужани, поляни, сіверяни, уличі, тиверці), «слов'яни» були однією із самоназв цих племен (схоже до ільменських словен біля Новгороду), які сформували різні державні утворення, зафіксовані у джерелах – Куявію, Волинь (Веліну), Велику (Білу) Хорватію, згодом – Русь із центром у Києві, і частина з яких розселилася у різні напрямки, несучи на нові батьківщини рідний ономастикон (власні назви). В тому числі й на північ, насильно або мирно змішуючись із місцевими балтськими та угро-фінськими племенами.

Українці – це, швидше за все, **не діти, а батьки слов'ян** (принаймні точно – так званих «східних»), які залишилися вдома, на рідній землі. **Це окрема цивілізація або, принаймні, субцивілізація в межах цивілізації Західної**. І тільки з суто мовного погляду, українців можна розглядати як частину слов'янського простору. Не випадково українство як окремий і важливий культурно-історичний всесвіт й геополітичний центр трактували Йоганн Гердер, Юліуш Словацький (Словацьки), Тарас Шевченко, Іван Франко, Роберт Сітон-Вотсон, Арнолд Тойнбі, В'ячеслав Липинський, Дмитро Донцов, Юліан Вассиян, Юрій Липа, Євген Маланюк, Юзеф Лободовський (Лободовські), Збіг-

нев Бжезінський (Бжезінськи) та ін. А московити належать до іншої цивілізації – монгольської, тобто азійської чи євразійської. І, як переконливо засвідчила історія та сучасні звірства, попри окремі винятки, ніяким чином це імперське рабське стадо європеїзувати не вдалося. Хоч як би вони не імітували Україну, а потім Захід.

Нагомість білорусів (литвинів) варто віднести до типу поструських (північноукраїнських) народностей (схоже розпад Римської імперії дав поштовх до розвитку народностей і народів романських), який остаточно сформувався на балтській генетичній основі після розпаду Київської держави (Русі) під ударами монголо-татар у XIII ст., паралельно із субетносом чи протоетносами псковичан, новгородців, тверян, володимиро-суздальців та ін. На жаль, усіх їх завоювала, геноцидно винищила, а рештки культурно асимілювала Московщина. Окрім власне білорусів, які завершили свій етногенез. На територіях, колись освоєваних українськими племенами дреговичів і кривичів, нові завойовники – литовська (балтська) еліта – швидко прийняли руську мову й культуру й разом із елітами білорусів та українців-русинів створили могутню державу – Велике князівство литовське, руське і жемайтійське. І хоча такий погляд ще потребує докладніших історичних студій, однак він, мабуть, більше відповідає історичній правді, ніж «східнослов'янський» міф, який начебто дає московитам право на різні панслов'янські імперські проекти.

Інша група міфів постала під політико-інформаційним впливом *лібералістичного Заходу*. Американські і європейські мудреці, разом із місцевими вестерністами, десятиліттями втовкмачували українцям прекрасну казку в дусі молодого Френсиса Фукуями, що історія, мовляв, «закінчилася», бо глобально перемогла ідеологія неолібералізму (ідея абсолютної свободи індивіда й доктрина космополітичної «ліберальної демократії» як начебто найкращої у світі форми правління), тому епоха національних держав відходить в минуле, що треба всім народам «відмовлятися від суверенітету» й об'єднуватися в якісь глобальні чи регіональні конструкти «демократичного» (тобто лібералістичного, базованого на «правах людини») типу, що сучасний світ «миролюбний» – усі хочуть не воювати, а торгувати, що «етнічні нації» – це анахронізм, потрібно будувати так звані «політичні» нації (як мультикультурні сукупності громадян без будь-якого чіткого етнокультурного ядра), що «США – це зразок демократії і миролюбності», що ядерна зброя і велика армія Україні не потрібні, бо «Росія вже не така», а, якщо щось, то «Захід завжди захистить Україну» як «молоду демократію» (звідси і Будапештський меморандум), що «націоналізм – це фашизм, шовінізм і ксенофобія» і є чомусь «дуже шкідливим», що «захист прав людини» – це основа внутрішньої і зовнішньої політики сучасного світу, що Україні треба в усьому слухатись мудрих настанов США та ЄС, бо це «сильні й авторитетні структури, які всі поважають», що «жінки рівні й однакові з чоловіками в усьому», і тому скрізь у суспільстві має забезпечуватися стаєва (чи так звана «гендерна») рівність та ін.

Усі ці стереотипи війна зруйнувала вщент. Виявилось, що, як зазначив американський історик Тімоті Снайдер в інтерв'ю 2025 р. після обрання президентом Доналда Трампа, «США завжди були чи то демократією з елементами олігархії, чи то олігархією з елементами демократії, а тепер стали просто олігархією». Що імперіалізм, шовінізм, міжнародний бандитизм, застосування права сильного стосуються так званих лібералістичних «демократій» не менше ніж «автократій» на кшталт РФ чи Китаю. І геополітичні та військово-економічні апетити Трампа

є тут вельми показовими. Що реальний світ схожий на прагматичного вікінга: любить і торгувати (з сильними), і воювати (проти слабших). Що вчергове підтвердилась думка, висловлена на початку 1990-х головою МЗС Бельгії Марком Ейскенсом, що «ЄС – це економічний велетен, геополітичний карлик і нікчемний хробак у військовому плані».

Що лібералістична демократія зовсім не є єдиною і панівною, тим більше найкращою, політичною ідеологією у світі. Що зовсім не захист прав людини (лібералістичного ідеалу) керує політикою великих і малих держав. Хіба що убиті, згвалтовані, катовані кацапами українські чоловіки, жінки і діти не вважаються на Заході людьми. Від 2014 р. «вільнолюбиві» і «справедливі» демократії тільки те й робили, що виражали атакованій путінським режимом Україні співчуття і «глибоку стурбованість» (відчутніша допомога з'явилася аж після 2022 року). Тому захист прав людини без захисту прав нації – це кривава утопія. Так виглядає, що про права абстрактної, вигаданої, універсальної людини любить говорити той, кому байдуже на права людини реальної, тобто національної. Що відірвані від реальності неофеміністичні розмови про рівність та однаковість ніяк не підтвердились на фронті: жінки чомусь не підняли повстання, заради свого масового призову, феміністки чомусь не створили жодного батальйону чи бригади. На відміну, до речі, від націоналістів, які такі підрозділи створили, і то багато. Певна кількість жінок (приблизно 5 тисяч із 70 тисяч військовослужбовиць перебуває на передовій) сумлінно й ефективно служать там, де їм дозволяють їх фізичні і психічні особливості. Жінка – це не кастрований егоїстичний мужлан, що ненавидить чоловіків, дітей, домашнє господарство і Церкву. Це інший тип людини. На ній, як свідчить народна мудрість, «три кути в хаті тримаються». І цю її унікальність треба поважати і належним чином враховувати. Що міжнародні структури не дуже захищають якісь елементарні принципи людяності чи права нації на самовизначення – ні ООН, ні ЄС, ні НАТО (тому члени цього останнього активно озброюються і покладаються на ближчих сусідів, не дуже вірячи в ефективність «колективного захисту»). Крім того, вони дуже безстрашно і безкомпромісно (ще й досі!) оглядаються на думку РФ.

Що не існує націй без етнокультурного ядра, як твердили Йоганн Гердер чи Ентоні Сміт, а штучні мультикультурні, егоїстичні конструкти не втримують людей разом в ситуації колективних викликів, наприклад, війни. Опитування свідчать, що більшість європейців готові мужньо тікати, а не обороняти свої держави у випадку нападу Московщини. Що повноцінно захисти той чи інший народ від завоювання і винищення можуть тільки інститути національної держави (власні сильні армія, спецслужби, правоохоронні органи та ін.), а ідеологією створення й розбудови національної держави є тільки націоналізм і жодна інша ідеологія. І нічого шовіністичного чи ксенофобного у ньому не було і нема. Не випадково після путінських зазіхань на Україну та Європу, трампівських – на Канаду та Гренландію, китайських – на Тайвань, космополітичні лідери раптом в унісон заговорили про пріоритетність національного суверенітету у міжнародних стосунках. Що у політичному вимірі сила правила й править світом, а голосу слабких держав, перетворюючи Еклезіаста, ніхто не слухав і не слухає. З Україною почали рахуватися не тоді, коли вона, заповідливо заглядаючи в очі, виконувала всі вказівки з Вашингтону і Брюсселю, а тільки тоді, коли показала свою народну потугу на полі бою.

Московський рубль, 1707 рік.
Назву Русь ще не вкрали, бо
Росію ще не придумали...

Ще одну групу хибних уявлень виплекала *внутрішньоукраїнська уцербна постколоніальна свідомість*. Ідеться про маргінальне довоєнне мислення, що все чіткіше набувало неокolonіальної сутності промосковського (москвофільського) і прозахідного (вестерністського) типу, часто служачи обом цим кумирам одночасно. Воно твердило, що українці «вже мають свою національну державу», тому треба просто слухатись сформовану олігархатом владу, покійно працювати і чекати на «добре життя», що «українська національна ідея не спрацювала», тому треба імітувати, запозичувати іноземні корисні ідеології лібералізму, соціал-демократії, екологізму та ін., що справжньою національною ідеєю для України є вступ у ЄС і НАТО або в ерефівський ЄАЕС (Єразійський економічний союз), що «демократичні західні партнери захистять нас від імперіалізму РФ», що нам треба утверджувати геополітичну «багатовекторність» – тобто всіляко догоджати і Заходу, і Московщині, що «росіяни вже не такі», бо з ними дружить і активно торгує Захід, що «яка різниця, якою мовою говорити», що «етнічні українці дуже тупі, примітивні і боягузливі» і тому ними можуть керувати тільки чужинці або радикально відчужені від національного буття «тутейші», знекорінені індивіди, що «Україна багатонаціональна, а значить багатокультурна і багатомовна держава», тому українська мова і культура не можуть бути основою культурної політики, освіти і ЗМІ, що сучасна просвітлена наукою людина не може бути релігійною і вірити в Бога, що «життя окремої людини – найважливіша цінність у нашій державі» та ін.

Що ж, війна кардинальним чином розбила й ці українофобські ілюзії людей із рабською ментальністю, керованою комплексами меншовартості. У 2014 р. виявилось, що українці не мали й не мають повноцінної держави, яка б захищала націю, її права й територіальну цілісність. Бо основна функція держави – захист нації. Що українцями править злочинний неокolonіальний олігархат – «режим внутрішньої окупації» (В.Іванишин), і мафія В.Януковича

була його найприкметнішим проявом. І його конче треба міняти, щоб зберегти державність і етнонаціональну самобутність, на націократію, на владу нації, на національне (а не ліберально-космополітичне) народовладдя. Що ніхто і ніщо, жодні іноземні держави чи союзи, окрім власної націоцентричної політичної системи, не хоче і не може захистити українство від завоювання і винищення. Що Московія, поки вона залишається імперією, поки не розпадеться на низку держав (бажано національних) і не позбудеться імперського міфу (нацистської отрути «русько-го міра» чи, як його не зовсім вдало називають, «рашизму») в якості державотворчої ідеології, – доти залишається загрозою всім довколишнім народам і передусім українцям, на історико-політичну й етнокультурну спадщину яких вона претендує як на власну.

Що Україні потрібна своя (не запозичена) ідеологія державотворення й геополітична стратегія, базована на питомій українській ідеї – ідеї державності української нації, на українському націоналізмі як ідеології «самовладдя нації» (Д.Донцов), як світоглядів національної свободи. Інакше – розчленування і колективна смерть. На фронті це інтуїтивно відчуває більшість воїнів. Прикметний факт: без жодного примусу чи наказу червоно-чорний прапор революційної ОУН та УПА (бандерівців), традиційний прапор національно-визвольної боротьби, а не, скажімо, червоний, веселковий чи «колорадський» стяги, від перших днів масштабного вторгнення став неофіційним символом сил оборони України. І гімн ОУН став гімном ЗСУ теж не випадково. Що тільки українська мова й культура можуть бути природною основою національної ідентичності у сильній державі, інакше без такої духовної солідарності, без спільного морального ґрунту неможливою є ні існування демократії (чи жодної іншої політичної системи), ні збереження внутрішнього громадянського миру. Навіть класичний ліберал Джон Мілл застерігав: «Вільні інститути майже неможливі у країні, складеній з різних національностей». Неможливим також за таких умов є і витворення єдиного фронту проти окупанта.

Що у сучасному світі важко знайти мужніший і жертовніший народ, за українців, які зуміли зупинити неймовірно потужного та жорстокого ворога – ворога, якого досі бояться і Європа, і США. І цей народ заслуговує на кращу долю, ніж йому прописують імперські та космополітичні шахраї. Що релігія, віра в Бога, передусім традиційне національне християнство було і є, як писав Степан Бандера, «невичерпним джерелом» – могутнім чинником людинотворення, націотворення і державотворення, потужною моральною основою бойового духу нації в її протистоянні з одвічним ворогом. Чомусь на фронті атеїстів дуже мало, якщо взагалі є. Що в те, що життя індивіда є «найважливішою цінністю» не вірять навіть ті владоможці, які й досі продовжують ритуально промовляти цю лібералістичну мантру. Війна показала, що є речі важливіші за життя індивіда, і що саме за них людина готова пожертвувати своїм життям, наслідуючи слова національного гімну («Душу й тіло ми положим за нашу свободу...») – сім'я, побратими, Бог, Батьківщина, держава, національна свобода тощо.

І, мабуть, найголовніший висновок від війни стоїть наступного. Єдиним гарантом безпеки й розвитку українського народу та усіх інших лояльних до української ідеї громадян України (інших етнічностей) може бути тільки *українська національна держава* із системою національного народовладдя, політичний прихисток, «своя хата» в образній візії нашого генія Т.Шевченка.

3-6.02.2026 р.